

Kaspars Markus Molls, Bc.hist.

Latvijas Universitātes Muzeja krājuma glabātājs

Atēnu Universitātes simtgades medaļa

1937. g. Atēnu Universitāte (pilnajā nosaukumā: Nacionālo un Kapodistrija Atēnu universitāti) svinēja tās simtgadi un Latvijas Universitātes (LU) Muzejā glabājas liecība par šīm svinībām – piemiņas medaļa.¹ To, par dalību simtgades svinību pasākumā, saņēma LU klasiskās filoloģijas profesors Pēteris Ķīķauka. 1937.g. viņš devās komandējumā uz Atēnām, lai atzīmētu Grieķijas centrālās augstākās izglītības iestādes svinības.

LU Muzeja 2023.g. aprīļa mēneša priekšmets ir Atēnu Universitātes simtgades medaļa, kas satur vērtīgu informāciju par sava laika klasiskās filoloģijas studijām, universitāšu starptautiskajām attiecībām u.c. Rakstā tiks apskatīta tās nozīme, izcelsme un ar to saistītie jautājumi.

Profesors Pēteris Ķīķauka

Pēteris Ķīķauka. (Foto: LU Muzeja krājuma)

Pēteris Ķīķauka ir klasiskās filoloģijas profesors Latvijas Universitātē. Viņš dzimis 1886.g. 16./28. novembrī un no 1913.g. studējis klasisko filoloģiju Tērbatas Universitātē, kur 1917.g. studijas beidza ar kandidāta grādu (analogi mūsdienu maģistra grādam). 1. pasaules kara laikā (1914-1918) viņš ar Tērbatas Universitāti evakuējās uz Iekškrīeviju, kur vēlāk pārvācās uz mūsdienu Ukrainas teritoriju, kur strādāja par skolotāju grieķu pamatskolā netālu no Mariupoles. 1921.g. viņš atgriezās Latvijā, kur tika ievēlēts par klasiskās filoloģijas docentu

¹ LUM7561

LU. Pēc disertācijas aizstāvēšanas 1931.g. viņam piešķīra doktora grādu un ievēlēja par profesoru.²

LU viņš bija galvenais klasiskās filoloģijas pasniedzējs. Līdzās viņam antīkās vēstures speciālists bija arī [Ernests Felsbergs](#), taču viņš koncentrējās vairāk uz vēstures izpēti jautājumiem un LU administrācijas lietām, jo bija arī pirmais, ievēlētais LU rektors. P. Ķiķauka pasniedza tādus kursus kā “Grieķu valodas elementārkurs”, “Viens grieķu autors un 2 semināri”, “Grieķu literatūras vēsture” u.c.³

Līdzās aktīvam profesora darbam, 1935.g. viņš tika iecelts par LU Centrālās bibliotēkas pārzini. Par šo darbu viņš saņēma Triju Zvaigžņu ordeni. Viņš bibliotēkā veica ievērojamus uzlabojumus, nodrošinot labākus grāmatu glabāšanās apstākļus, kā arī veica ļoti plašu grāmatu iepirkumu. Viņa laikā LU Bibliotēka sadarbojās ar 233 ārzemju augstākās izglītības iestādēm un atmiņu institūcijām. Viņa laikā grāmatu daudzums pieauga par vairāk nekā 100 tūkstošiem.

Atēnu Universitāte

Atēnu Universitātes simtgadei
veltītā pastmarka. (Foto: ebay.com)

Atēnu Universitāte tika dibināta 1837.g. 3. maijā, kas bija nosaukta Grieķijas pirmā karaļa Otona vārdā par Otona Universitāti (*Othonian University*). Tas bija gandrīz desmitgadi pēc tam, kad Grieķija bija izveidojusies par neatkarīgu valsti, atbrīvojoties no Osmaņu impērijas pārvaldes. Karalis Otons nostiprināja Grieķijas neatkarību un ieviesa dažādus mehānismus, kas veicināja valsts attīstību. Viens no šiem mehānismiem bija nacionālās universitātes dibināšana. Sākotnēji universitāte sastāvēja no 4 akadēmiskajām nodaļām un tajā studēja 52 studenti. Tā savā laikā bija inteliģences un kultūras centrs. Īpaši zīmīgi, ka tā

² Bodniece, L. (2023). Pēteris Ķiķauka. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/57282> (skatīts: 30.03.2023.).

³ Jurevičs, P. (1939). Filoloģijas un filozofijas fakultāte 1919.-1939. In: Latvijas Universitāte divdesmit gados 1919-1939, 1. daļa. Rīga: Latvijas Universitāte, 265.lpp.

atradās Atēnu Akropoles ziemeļaustrumu daļā, kā daļa no pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma.⁴

1841.g. universitāte pārcēlās uz citām telpām, ko pieprasīja studējošo skaita pieaugums. 1932.g. universitāte tika pārsaukta par Nacionālo un Kapodistrija Atēnu universitāti (*National and Kapodistrian University of Athens*). Nosaukums dots par godu Joanam Kaposidtrijam (*Ioannis Kapodistrias*), kurš bija ievērojams grieķu valstsvīrs un nozīmīgs neatkarības kustības dalībnieks par atbrīvošanos no Osmaņu Impērijas.⁵ Līdz tam, universitāte specializējās medicīnā, sociālajās zinātnēs, tiesību zinātnē, ekonomikā, arheoloģijā un teoloģijā. Savu nosaukumu un atrašanās vietu universitāte kopš tā laika nav mainījusi vēl joprojām, taču piedāvā samērā plašu **studiju klāstu**, kādu piedāvā lielākā daļa Eiropas klasiskā tipa universitāšu.

Pētera Ķiķaukas komandējums uz Atēnām

Glūži kā mūsdienās, arī starpkaru periodā universitāšu pasniedzēji devās komandējumos uz ārzemēm, lai nodarbotos ar pētniecību, iegūtu studiju pieredzi vai arī pārstāvētu savu universitāti kādā pasākumā. Pēteris Ķiķauka komandējumā uz Atēnām savas dzīves laikā devās 3 reizes: 1924., 1937. un 1939.g. Visas reizes komandējuma laikā viņš apmeklēja ne tikai Grieķiju, bet arī Itāliju un Franciju.⁶ Rīkojums par došanos komandējumā 1924.g. glabājas LU Muzeja krājumā.⁷ Domājams, ka nodibinātie kontakti profesoram bijuši ļoti vērtīgi, jo komandējumā devies vēlreiz. 1924.g. bija tikai 5 gadus pēc LU dibināšanas, kas arī bija laiks, kad LU sāka dibināt starptautiskos sakarus. Pētera Ķiķaukas komandējums bija viens no soļiem šo sakaru stiprināšanā.

⁴ History and Perspectives. National and Kapodistrian University of Athens. Pieejams: https://en.uoa.gr/el/about_us/history_and_perspectives/ (skatīts: 30.03.2023.).

⁵ Wallenfeldt, J. (2023). Ioánnis Antónios, Komis Kapodístrias. Greek statesman. Pieejams: <https://www.britannica.com/biography/Ioannis-Antonios-Komis-Kapodistrias> (skatīts: 30.03.2023.).

⁶ Jurevičs, Filoloģijas un filozofijas fakultāte 1919.-1939, 297.lpp.

⁷ LUM7580

Apliecība par P. Ķīkauskas došanos komandējumā. (Foto: no LU Muzeja krājuma)

Viņa komandējums 1937.g. bija īpašs ar to, ka uz Atēnu Universitātes simtgades jubileju, P. Ķīkauka tika nosūtīts kā LU delegāts, pārstāvējot universitāti. Viņa viesošanos Atēnās uzskata par profesionālu sensāciju – savu svinīgo uzrunu viņš norunāja sengrieķu valodā. Pēc tam Atēnu avīzē viņš ielika sludinājumu par to, ka meklē sarunu biedru, kurš māk runāt sengrieķu valodā. To viņš gribēja izmantot sengrieķu fonētikas studijām. Ironija pastāv faktā, ka sengrieķu valoda ir izmirusi un nebija vairs daudz cilvēku, kas prastu runāt mirušā valodā. Par to, vai sarunu biedru P. Ķīkauka atrada, liecību nav, taču šis ir notikums, kas latviešu profesoru atstāja atmiņā toreiz visiem.⁸ Par piemiņu no šī pasākuma, P. Ķīkauka saņēma īpašu medaļu, kas gatavota tikai šim svinīgajam notikumam.

Piemiņas medaļa

Atēnu Universitātes simtgades medaļa, ko saņēmis Pēteris Ķīkauka. (Foto: no LU Muzeja krājuma)

Atēnu Universitātes simtgades medaļa ir unikāla sava laika liecība. Tas ir Latvijā vienīgais šāda veida priekšmets. Medaļas vēsturiski ir attīstījušās no piemiņas monētām. Piemiņas medaļas ir domātas piemināmā notikuma iemūžināšanai, tāpēc arī Atēnu Universitātes ēka ir galvenais vizuālais elements šajā medaļā. Zīmīgi, ka šīs medaļas izgatavošanas gads sakrīt ar gadu,

kurā 40 valstu medaļu mākslinieki apvienojās Starptautiskajā mākslas medaļu federācijā (*International Art Medal Federation*).⁹

⁸ Ķīkauka, T. (1987). Mans tēvs. In: Jaunā Gaita, nr. 160.-161., 12.1987. Pieejams: http://zagarins.net/jg/jg160/JG160-161_Peteris-Kikauka.htm (skatīts: 30.03.2023.).

⁹ Ozoliņa, A. (2022). Medaļa. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/153476> (skatīts: 30.03.2023.).

Piemiņas medaļas aversā ir reprezentatīva nozīme. Tās augšējā daļā ir atainota universitātes vēsturiskā ēka, kas veidota neoklasikas stila rāmjos, ar grieķu templim līdzīgu kopējo tēlu. Pa vidu redzama lāpa ar olīvu vainagu un pūci. Pūce ir Atēnu pilsētas simbols, kas aizgūts no sengrieķu dievietes Atēnas, kuras galvenais simbols bija pūce. Olīvkoks bija senajā Grieķijā viens no Balkānu pussalas galvenajiem augiem, kas arī bieži izmantots lokālajā simbolikā (senajā Grieķijā Olimpisko spēļu uzvarētāji balvā saņēma olīvzaru vainagus u.tml.). Medaļas apakšpusē rakstīts grieķu valodā “Ἐκατονταετηρίδ Πανεπιστημίου Αθηνών”, kas nozīmē “Atēnu Universitātes Simtgade”.

Atēnu Universitātes simtgades medaļas averss. (Foto: no LU Muzeja krājuma)

Atēnu Universitātes simtgades medaļas reverss. (Foto: no LU Muzeja krājuma)

Medaļas reversā redzama dievietes Atēnas statuja. Tā stāv statiskā, ar rokām atplestā pozā, labajā rokā tur šķēpu un kreisajā vairogu, uz kā ir attēlota gorgonas Medūzas galva (ar čūsku matiem). Atēnai galvā ir grieķu hoplītu bruņucepure. Ir diezgan droši pieņemt, ka redzamā statuja ir Partenona Atēnas statuja. Tā ir leģendāra statuja, kas vēsturiski atradās pie Akropoles galvenā tempļa Partenona. To 4.gs. p.m.ē. otrajā pusē cēlis meistars Fidijs (*Phidias*). Šajā laikā Atēnās bija demokrātijas zelta laikmets, kad pie varas bija pilsoņu ievēlētais Perikls (*Pericles*). Statuja bija celta no zelta un zilonkaula. Tā bija Atēnu pilsētas simbols. Taču antīkā laika beigās tā pazuda, domājams, ka tā tika iznīcināta.¹⁰

¹⁰ Cartwright, M. (2015). Athena Parthenos by Phidias. Pieejams: <https://www.worldhistory.org/article/785/athena-parthenos-by-phidias/> (skatīts: 30.03.2023.).

Šīs statujas attēlošana uz medaļas simbolizē universitātes piederību Atēnām kā demokrātijas šūpulim.

Latvijas Universitātes un Atēnu Universitātes attiecības mūsdienās

<https://www.tvnet.lv/6398048/sadarbosies-latvijas-un-atenu-universitate>

Pētera Ķīķaukas mantojums

2. pasaules kara laikā (1939-1945) viņš palika Latvijā, līdz 1944.g. ar ģimeni devās trimdā uz Vāciju. Ar ģimeni viņš tur uzturējās līdz 1948.g., kad viņi pārcēlās uz Kanādu. Gan Vācijā, gan Kanādā Pēteris Ķīķauka turpināja intelektuālo darbu, rakstot referātus, ar kuriem uzstājās dažādos trimdas latviešu pasākumos, tai skaitā arī bēgļu nometnē Vācijā. Viņš turpināja strādāt pie publikācijām saistībā ar sengrieķu valodas gramatiku, kā arī bija aktīvs nacionālā gara turētājs trimdā.

Par sava tēva rakstāmgaldu atceras stāstīt Tāļivaldis Ķīķauka: “Sava tēva rakstāmgalda atvilktņē atceros trīs sīkumus: paša grebtu karotīti no pirmās trimdas Krievijā, medaļu no Atēnām un baltu marmora gabaliņu no Akropoles”.¹¹ P. Ķīķaukas otrs dēls, Gundaris Ķīķauka, 21.gs. sākumā uz Latviju nogādāja sava tēva materiālus un tos nodeva LU Latvijas vēstures institūtam. Tagad šie materiāli atrodas LU Muzeja krājumā. To starpā – trimdā rakstītie referāti, doktora grāda diploms, fotogrāfijas un Atēnu Universitātes simtgades medaļa. Šie materiāli ir unikālas starprkaru perioda klasiskās filoloģijas izglītības un trimdas latviešu dzīves liecības, kuru pētniecība ir mūsu paaudzes uzdevums. Par godu prof. P. Ķīķaukas piemiņai, LU Muzejs ir publicējis P. Ķīķaukas materiālus, lai viņa saglabātās liecības varētu tikt pētītas.

Iepazīsties ar prof. Pētera Ķīķaukas materiāliem LU E-repozitorijā **DSpace.**

Avotu un literatūras saraksts

Avoti

1. LUM7561;
2. LUM7580;

Literatūra

1. Cartwright, M. (2015). Athena Parthenos by Phidias. Pieejams: <https://www.worldhistory.org/article/785/athena-parthenos-by-phidias/>;

¹¹ Ķīķauka, T. (1987). Mans tēvs. In: Jaunā Gaita, nr. 160.-161., 12.1987. Pieejams: http://zagarins.net/jg/jg160/JG160-161_Peteris-Kikauka.htm (skatīts: 30.03.2023.).

2. Jurevičs, P. (1939). Filoloģijas un filozofijas fakultāte 1919.-1939. In: Latvijas Universitāte divdesmit gados 1919-1939, 1. daļa. Rīga: Latvijas Universitāte, 626 lpp.;
3. Ķīka, T. (1987). Mans tēvs. In: Jaunā Gaita, nr. 160.-161., 12.1987. Pieejams: http://zagarins.net/jg/jg160/JG160-161_Peteris-Kikauka.htm;

Uzziņu literatūra

1. Bodniece, L. (2023). Pēteris Ķīka. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/57282>;
2. History and Perspectives. National and Kapodistrian University of Athens. Pieejams: https://en.uoa.gr/el/about_us/history_and_perspectives/;
3. Ozoliņa, A. (2022). Medaļa. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/153476>;
4. Wallenfeldt, J. (2023). Ioánnis Antónios, Komis Kapodístrias. Greek statesman. Pieejams: <https://www.britannica.com/biography/Ioannis-Antonios-Komis-Kapodistrias>.